

G A Z E T E C İ L İ K HAK VE ÖZGÜRLÜKLER DEKLARASYONU 2024

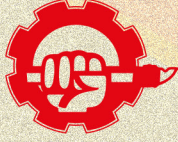

M e d y a D a y a n ı Ő m a G r u b u

Basın Konseyi, Çağdaş Gazeteciler Derneği, Disk Basın İş, Gazeteciler Cemiyeti, Haber-Sen, İzmir Gazeteciler Cemiyeti, Parlamento Muhabirleri Derneği, Türkiye Gazeteciler Sendikası, Foto Muhabirleri Derneği, Türkiye Haber Kameramanları Derneği, Diplomasi Muhabirleri Derneği, Ekonomi Muhabirleri Derneği

Medya Dayanışma Grubu

Basın Konseyi, Çağdaş Gazeteciler Derneği, Disk Basın İş, Gazeteciler Cemiyeti, Haber-Sen, İzmir Gazeteciler Cemiyeti, Parlamento Muhabirleri Derneği, Türkiye Gazeteciler Sendikası, Foto Muhabirleri Derneği, Türkiye Haber Kameramanları Derneği, Diplomasi Muhabirleri Derneği, Ekonomi Muhabirleri Derneği

Katkıda Bulunanlar

Prof. Dr. Adem Sözüer, Prof. Dr. Bülent Çaplı, Prof. Dr. Doğan Tılıç, Prof. Dr. Gamze Yücesan Özdemir, Prof. Dr. Haluk Birsen, Prof. Dr. İncilay Cangöz, Prof. Dr. Süleyman İrvan, Prof. Dr. Yasemin İnceoğlu, Doç. Dr. Ceren Sözeri Özdal, Doç. Dr. Şeyda Ertekin, Dr. Aslı Güngör Eral, Dr. Gökhan Bulut, Dr. Hasan Üstün, Dr. Sarphan Uzunoğlu, Av. Erinç Sağkan (Türkiye Barolar Birliği Başkanı), Av. Fikret İlkiz, Av. Özlem Günel Tekşen, Av. Ülkü Şahin, Barış Altıntaş (Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği Eş Direktörü), Erol Önderoğlu (Sınır Tanımayan Gazeteciler Türkiye Temsilcisi), Faruk Çayır (Alternatif Bilişim Derneği Başkanı), Ricardo Gutiérrez (EFJ Genel Sekreteri), Abdurrahman Antakyalı, Ahmet Sabancı, Altan Öymen, Arzu Çakır Morin, Gökçen Çamlıyurt, Hakan Aksay, Hozan Adar (Güneydoğu Gazeteciler Cemiyeti YK üyesi), Kadri Gürsel, Semra Topçu Bildirici, Serdar Özsoy, Tolga Şardan, Türker Karapınar, Ümit Alan, Yıldız Yazıcıoğlu, Yusuf Kanlı, Gazeteciler Cemiyeti Basın Evi Ekibi.

Hazırlık Komitesi ve Sekreteryası: Faruk Bildirici, Sedat Bozkurt, Dr. Çağrı Kaderoğlu Bulut, Gökhan Durmuş (TGS Genel Başkanı), Banu Tuna (TGS Genel Sekreteri), Turgut Dedeoğlu (Disk Basın-İş Başkanı), Kıvanç El (ÇGD Genel Başkanı), Kenan Şener (GC Genel Sekreteri), Av. Meliha Selvi, Av. Gökhan Tekşen

G A Z E T E C İ L İ K
HAK VE ÖZGÜRLÜKLER
DEKLARASYONU
2024

Biz gazeteciler için, 10 Ocak 1961, saygıyla, kıvanç ve de minnetle andığımız bir tarihtir. O gün bu ülkenin gazetecileri, yeni haklar içeren ve yasayı engellemeye çalışan “dokuz gazete patronu”na karşı direnişe geçmişlerdi.

“Basın bir kamu hizmetidir” sloganıyla Babiali’yi ayaklandırdılar. Günlerce sürdürdüler mücadeleyi ve sonunda kazandılar. Çalışma koşullarını gazeteciliğe yararış hale getiren yasal düzenleme yürürlüğe girdi.

Aradan 63 yıl geçti ve biz bugün artık o kazanımların çok gerisindeyiz. Örgüt bolluğu içinde örgütsüz durumdayız, gazetecilerin çoğunluğu sendikasız ve toplu sözleşmesiz. O mücadeleyle kazanılan özlük haklarımızın çoğu yıllar içinde işveren-yargı-siyasi iktidar işbirliğiyle geri alındı. Kalan haklarımız da Basın İş Kanunu ortadan kaldırılarak gaspedilmek isteniyor. Artık güvencesiz, savunmasız ve her an işten çıkarılma tehdidi altında bir mesleğin mensuplarıyız.

Siyasi iktidar bir yandan da medyanın büyük bölümünü türlü yöntemlerle kontrolü altına alarak, bağımsız ve nesnel gazetecilik yapma koşullarını sınırlandırdı. Gazetecilere saldırılar, gözaltına almalar, hapse atmalar, erişim engellemeleri ve haber sitelerinin kapatılması olağanlaştırıldı.

Üstüne bir de gazeteciliği suçmuş gibi gösteren yasal düzenlemeler yapılarak yeni bir medya düzeni yaratıldı. Ne yazık ki, otoriter rejimin oluşturduğu yeni medya düzeni gazeteciler tarafından da benimsendi, içselleştirildi.

Dijital çağın getirdiği teknolojik dönüşüme tam da böyle bir ortamda yakalandık. Teknolojik dönüşüm, gazeteciliği ve haber üretim süreçlerini de dönüştürüyor. Mesleğimizin toplumsal anlamı ve önemine ilişkin zemin kayması yaşanıyor, mesleksizleşiyoruz. Basılı gazetelerin tirajları sürekli gerilerken dijital mecralarda ve sosyal medya platformlarında yeni gazetecilik formları oluşuyor; yeni etik sorunlar ortaya çıkıyor.

Böylesi koşullarda sessiz kalamazdık, edilgen olamazdık. Gazetecilik meslek örgütleri olarak inisiyatif almamız gerekiyordu. 12 gazetecilik meslek örgütü olarak biraraya geldik, güçlerimizi birleştirdik.

İlk adım olarak koşullarımızı irdelemek, sorunları saptamak, hak ve özgürlüğümüz için mücadeleye girişmek ve dönüşüme öncülük etmek için yol haritası oluşturmamız gerekiyordu. 26-27 Nisan 2024'te "Gazeteciliğin Dönüşümü ve Arayışlar" başlıklı bir çalıştay ve konferans düzenledik. Burada dile getirilen görüşleri "Gazetecilik Hak ve Özgürlükler Deklarasyonu"nda topladık. 19-20 Eylül 2024'te düzenlediğimiz ikinci çalıştay ve konferansta taslak metni tartıştık, olgunlaştırdık. Ardından metni son kez gazetecilik örgütleri ile meslektaşlarımızın değerlendirmelerine açtık ve metne nihai şeklini verdik.

İktidarın gazeteciliği sınırlandıracak yeni yasal düzenlemeler hazırladığı zorlu bir döneme girerken hak ve özgürlük mücadelemizde rotamızı kaybetmemizi önleyecek, taleplerimizi belirginleştirecek bir yol haritamız var artık elimizde.

Eleřtirel ve bağımsız gazetecilik, çağdaş demokrasilerin olmazsa olmazıdır. Talep ettiğimiz hak ve özgürlükler, topluma karşı görev ve sorumluluklarımızı yerine getirebilmek içindir. Bizim özgürlüğümüz, vatandaşların bilgi edinme hakkını kullanabilmeleri ve doğru bilgilendirilmelerinin ön koşuludur.

"Hak ve Özgürlükler Deklarasyonu", çalışma haklarımızı ve medya özgürlüğünü yeniden kazanmak için tüm meslektaşlarımıza örgütlü mücadele çağrısıdır.

Medya Dayanışma Grubu

GAZETECİLİK HAK VE ÖZGÜRLÜKLER DEKLARASYONU

(2024)

1

İFADE VE MEDYA ÖZGÜRLÜĞÜ

Basın Kanunu

- Basın Kanunu, dijital haber-cilik ile serbest gazeteciliği de kapsayacak biçimde ve gazetecilik meslek örgütleri ile işbirliği yapılarak güncellenmelidir.
- Avrupa Medya Özgürlüğü Yasası da dikkate alınarak, medya özgürlüğü ve gazetecinin güvenliğinin sağlanmasına yönelik yasal hükümler getirilmelidir. Gazetecilerin editoryal bağımsızlığı güvence altına alınmalı, dijital ortamlardaki “korsan” saldırılara karşı devlet tarafından korunmaları sağlanmalıdır.
- Gazetecilere yönelik tehdit ve şiddet, kamusal görevin engel-

lenmesi ve halkın haber alma hakkının ihlalidir. Gazeteciler, fiziki ve dijital ortamlarda maruz kaldıkları her türlü şiddete karşı korunmalıdır. Güvenlik güçlerinin gazetecileri engellemesi, çalışma özgürlüğünü sınırlaması ve şiddet uygulamasına karşı yaptırım uygulanmalıdır.

- Basın Kanunu’ndaki gazetecinin haber kaynağını açıklamama hakkı ile ilgili hükme, “konusu suç oluştursa dahi” ibaresi eklenerek genişletilmeli ve güncellenmelidir.
- “Düzeltilme ve Cevap Hakkı”nın kötüye kullanımı önlenmelidir. “Düzeltilme ve Cevap Hakkı”nın kriterleri yeniden düzenlenmeli, mahkemeye metni düzelterek kabul etme yetkisi tanınmalı, düzeltme haber ya da yazıdaki konularla sınırlı olmalıdır.

Medya kuruluşlarının şeffaflığı

- Medya kuruluşlarının sahiplik yapıları, kamudan aldıkları sübvansiyonlar ve reklam gelirleri de dahil olmak üzere tüm mali ilişkileri şeffaf hale getirilmelidir. Medya kuruluşu sahipliğine ilişkin yasal kriterler, açık ve net şekilde belirlenmelidir.
- Medya kuruluşlarının sahiplik yapısı künyelerinde açıkça yer almalı, bu bilgilerin erişimi ve doğrulu-

ğu kamu tarafından denetlenmelidir. Düzenleyici kurumlar medya sahipliği veri tabanları geliştirmelidir.

- Medya sahipleri, kamu ihalelerine girememelidir.
- Medya kuruluşlarının okur ve izleyici ölçümleri şeffaf ve denetime açık olmalıdır. Kuruluşların pazardan aldıkları paylar, tekelleşmenin önlenmesi ve çeşitliliğin sağlanması için bağımsız kurumlar tarafından izlenmeli, denetlenmeli, veriler düzenli olarak kamuya paylaşılmalıdır.
- Ulusal medya sektörünün de aktörleri haline gelen küresel platformlardan okuyucu ve izleyici verilerinin nasıl toplandığı, nasıl işlendiği ve kullanıldığına ilişkin kriterler ile gelir modelleri ve seçim dönemlerinde siyasi reklamlara dair bilgiler talep edilmelidir. Şeffaflık raporlarının düzenli ve kapsamlı olarak yayınlanması sağlanmalıdır.
- Devletin kamu hizmeti yayıncılığına ayırdığı kaynaklar ve kullanımını şeffaf olmalı, denetimlerin sonuçları ile faaliyet raporları kamuya düzenli olarak paylaşılmalıdır.

Devletin medya karşısında şeffaflığı

- Dezenformasyonla mücadelenin en etkili yolunun devletin medya karşısında şeffaflığı olduğu dikkate

alınmalıdır. Toplumun yanlış bilgilendirilmesini önlemek ve bilgi edinme hakkını gözetmek adına kamu kuruluşları gazetecilerin sorularına ivedilikle yanıt vermeli ve doğru verilerle onları bilgilendirmelidir.

- Cumhurbaşkanlığı başta olmak üzere tüm kamu kuruluşlarının bilgilendirme toplantılarında akrediteasyon uygulamaları kaldırılmalı, gazetecilerin kamu adına özgürce soru sormaları güvence altına alınmalıdır.
- Bilgi Edinme Yasası kapsamında gazetecilerin bilgiye erişimi sağlanmalı, yasadaki muğlaklıklar giderilmeli, ivedilikle ve ayrıntılı bilgi vermeyen kamu kuruluşları denetlenmeli ve yaptırım uygulanmalıdır.
- Dijitalleşmeyle birlikte infodemiye maruz kalan tüm vatandaşların dezenformasyonu doğru bilgiden ayırt edebilmesi ve seçici davranmasını sağlamak üzere “Medya Okuryazarlığı” eğitimi yaygınlaştırılmalıdır.

Erişim engellemeleri ve yayın yasakları

- Hemen her toplumsal olayda yayın yasağı kararı verilmesi, güçlülerin çıkarlarına aykırı haber ve yazılara, erişim engellemesi getirilmesi ile içeriğin yayından kaldırılmasının sıradanlaştırılması, medya özgürlüğüne ve halkın bilgi edinme hakkına aykırıdır; kabul edilemez.

- Sadece istisnai hallerde ve önceden ilan edilen kriterlere uygun şekilde alınabilecek sınırlı sayıda yayım yasağı kararı somut gerekçeye dayanmalı, yasağın kapsamı ve süresi açıklanmalıdır.

- İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi Kanunu başta olmak üzere dijital ortamda özgürce yayım yapılmasını engelleyen ve sınırlayan tüm kanunlar gözden geçirilmelidir. Anayasa Mahkemesi'nin aldığı kararlar, yeni yasal hazırlıklar ve uygulamalar sırasında dikkate alınmalıdır.

- Erişim engelleme ve içerik kaldırmaya, Sulh Ceza Hakimlikleri'ndeki tek hâkim karar vermeme lidir. Yargı süreci şeffaf olmalı, toplu erişim engelleme kararı alınmamalıdır.

- Mahkemeler, erişim engelleme ve içerik kaldırma kararı almadan önce, muhatabı olan gazeteci veya medya kurumuna savunma ve karşı görüş için en az 24 saat süre tanımalıdır.

- Erişim engelleme ve içerik kaldırma için medya kuruluşu ya da gazetecinin bulunduğu kent merkezinden başvurma koşulu olmalı; birden fazla mahkemeye başvurarak istenilen yerden engelleme/içerik kaldırma kararı alınması önlenmelidir.

- RTÜK'ün ancak istisnai hallerde verilebilecek yayım yasağı karar-

larını radyo ve televizyonlara iletirken, mahkeme kararının metnini de bildirmesi zorunlu olmalıdır.

- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Başkanı'na yargısal görev veren "katalog suçlarda res'en erişim engelleme yetkisi" yasadan çıkarılmalıdır.

Medyanın özdenetimi

- Belirsizlikler içeren ve gazeteciliği suç haline getiren "halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma" başlıklı 217/A maddesi Türk Ceza Kanunu'ndan çıkarılmalıdır.

- Gazetecilik üzerinde siyasi baskı ve hapis tehdidi yaratan düzenlemeler yerine medyanın özdenetim mekanizmaları güçlendirilmeli, mesleki etik ilke ve kurallarının öncelikle gazeteciler tarafından belirlenmesi ve içselleştirilmesi sağlanmalıdır.

- Gazetecilik meslek örgütleri de mesleki etik ilke ve uygulamaların titizlikle uygulanmasına yönelik çaba içerisinde olmalıdır.

- Serbest ve dijital mecralarda yayım yapan gazetecilerin de sendikalara ve meslek örgütlerine üye olmaları için çaba harcanmalı ve temel gazetecilik ilkelerinin yeni mecralarda da uygulanması için görüş alışverişi içinde olunmalıdır.

Terörle mücadele ve gazetecilik

- Gazetecilik savaşa, her türlü şiddete ve teröre karşıdır. Gazetecilik faaliyeti, bilerek ya da bilmeyerek terör örgütlerine ve teröre destek olarak görülemez, gazetecilik cezalandırma konusu yapılamaz.
- Terörle mücadele davalarında haber ürünleri suç kanıtı kabul edilerek gazeteciler ve gazetecilik faaliyetleri yargılanamaz.
- Terörle Mücadele Kanunu'nun, gazeteciliği terör faaliyetlerinin uzantısı olarak değerlendiren 6. ve 7. maddeleri yeniden düzenlenmelidir. Bu maddelerdeki “terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar” ifadesi somutlaştırılmalıdır. Hüviyetin yayınlanmasının “tehlike yaratıp yaratmadığı” ve sonuçları üzerinden değerlendirilmelidir.

Radyo Televizyon Üst Kurulu

- RTÜK, siyasi partilerin seçtiği isimlerden oluşan siyasi bir kurul olmaktan çıkarılmalıdır. İnternet ortamındaki dijital yayınlar, RTÜK'ün görev alanında olmamalıdır. RTÜK, yargı işlevi gören ve cezalandıran bir kurul olmak yerine koordinasyonu esas alan bir uzmanlık kurulu haline getirilmelidir.

Basın İlan Kurumu

- Basın Ahlak Esasları kaldırılmalı ve Basın İlan Kurumu'nun (BİK) etik denetimde bulunması önlenmelidir. BİK sadece teknik nedenlerle ve sınırlı süreli yaptırım kararları verebilmeli; basılı ve dijital medyaya resmi ilan ve reklam verirken şeffaf olmalıdır.
- BİK de medya ile ilgili tüm kuruluşlar gibi “siyasi” bir kurum olmaktan çıkarılmalıdır. BİK yönetiminde gazeteci üyeler karar yeter sayısının üzerine çıkarılmalıdır.
- BİK'in temel işlevi denetleme yerine yönlendirme, gelişmeyi teşvik etme ve medyayı destekleme olmalıdır.
- BİK, yerel gazete ve haber sitelerini birleştirme baskısından vazgeçmeli; devletin yerel medyayı desteklemesi için objektif ölçütlere bağlı yeni yöntemler geliştirilmelidir.
- Kamu kurumlarının ve bağlı kuruluşların reklamlarının da Basın İlan Kurumu vasıtasıyla dağıtılması zorunlu olmalıdır.

Fotoğraf ve görüntü sınırlaması

- Cumhurbaşkanlığı, kamu kuruluşları, siyasi partiler ve şirketler; kendi çalışanları tarafından çekilen fotoğraf ve görüntüleri gazetecilik

ürünüymüş gibi sunmamalıdır. Bu görselleri kullanan medya kuruluşları edinilen kaynağı açıkça belirtmelidir.

- Foto muhabirleri ile kamermanların çalışmaları sınırlanmamalı, tüm etkinlik ve toplantılarda serbestçe görüntü alabilmelerine imkan verilmelidir.

içerik hırsızlığının yaygınlaşması önlenmelidir.

- Dijital ortamda alıntılanan haber, fotoğraf ve görüntü gibi tüm gazetecilik ürünlerinde kaynağın yanısıra üreten gazeteci/foto muhabiri ya da kamermanın adı mutlaka yer almalı, telif süreci de buna uygun düzenlenmelidir

Dijital telif yasası

- Gazetecilerin ürettiği haber, yazı ve fotoğraf içeriklerini platformlarında kullanarak dijital reklam pazarından büyük kârlar elde eden Alphabet (Google), Amazon, Meta (Facebook), Apple ve Microsoft gibi büyük teknoloji şirketlerinden dijital telif talep edilmelidir. Devletin bu şirketler ile görüşmelerinde gazetecilik örgütleri de yer almalı ve sürecin kamu yararı yönünde şekillenmesi sağlanmalıdır.

- Dijital telif gelirinun dağıtımı için farklı ülkelerdeki örnekler de gözönünde bulundurularak Türkiye'nin özgün koşullarına ve medya sektörü ile gazeteciliğin günlük gereksinimlerine uygun bir sistem kurulmalıdır. Reyting, tıklama ve basın kartlı çalışan sayısı, dağıtımda yegâne belirleyici kriter olarak görülmemelidir.

- Dijital Telif Kanunu'nun sektördeki mevcut eşitsizlikleri artırmadan, farklı ölçeklerde, kamu yararı

DİJİTALLEŞME VE FİKRİ HAKLAR

Telif hakkı

- Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda düzenleme yapılarak gazetecilerin ürettikleri köşe yazısı, makale, deneme, röportaj, söyleşi, yazı dizisi, araştırma, analiz, özel haber, karikatür, illüstrasyon, fotoğraf, animasyon, podcast, belgesel, video, görüntü vb. özel gazetecilik içerikleri” “fikir ve sanat eseri” kapsamına alınmalıdır.

- Gazetecilik ürünlerinin aletleştirildikten sonra sadece kaynak gösterilerek bütün halinde alıntılanması engellenmeli, böylece dijital ortamda

odaklı evrensel etik ilkeler çerçevesinde üretim yapan haber merkezlerinin kaynak sorununa çözüm olacak şekilde tasarlanması elzemdir.

- Dijital telif gelirlerinden patronlar, şirketler ve kurumların yanı sıra serbest ve dijital mecalarda yayın yapanlar da dahil olmak üzere tüm gazeteciler yararlanmalıdır. Gelirin gazetecilere aktarılacak oranı ve dağıtımı konusunda ilgili yasada düzenleme olmalıdır.

Adil dijital ortam

- Gazeteciliğin, dijitalleşmenin getirdiği yeni olanaklardan etkin biçimde yararlanması ve kamu yararı odaklı gazeteciliğin güçlendirilebilmesi için adil bir dijital ortam oluşturulması zorunludur. Gazeteciler, ulusüstü platformların ekonomik ve mesleki sınırlandırmaları ve ölçütleri gizlenen algoritmik düzenlemelerine karşı korunmalıdır.

- Avrupa Konseyi ve Avrupa Parlamentosu'nun dijital haklar, veri koruma ve yapay zekâya ilişkin düzenlemeleri örnek alınarak "algoritmik totaliterlik" karşıtı önlemler içeren yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

- Dijital ve sosyal medya platformlarının, suç ve kişilik haklarına saldırı gibi durumların saptanması için kullandıkları yayın ilkelerini ve yaptırım yöntemlerini açıklamaları, itiraz sürecinin hızlı işlenmesini güvence altına almaları sağlanmalıdır.

Yapay zekâ içerikleri

- Yapay zekâ (YZ) tarafından üretilen içeriklerin artması, yeni etik sorunları da beraberinde getirmektedir. YZ uygulamalarıyla ilgili etik ilkeler güncellenirken gazetecilik mesleğinin güvenilirliğinin zarar görmemesi için ifade özgürlüğü ile okur ve izleyicinin doğru bilgiye ulaşma hakkı gözönünde bulundurulmalıdır.

- Gazetecilik sürecinde YZ tarafından oluşturulan çeviriler, haber, fotoğraf, görseller, videolar ve her türlü içerik son olarak insan gözüyle editöryal kontrolden geçirilmeli; yayımlanırken de "YZ tarafından üretildiği" notu konulmalıdır.

- Gazeteciler ve medya kuruluşları YZ teknolojilerinin kullanımı konusunda yayın ilkeleri geliştirmeli, bu ilkelerini okur ve izleyicileriyle paylaşmalıdır.

- YZ uygulamalarında kullanılan gazetecilik içerikleri karşılığında haber kuruluşlarına telif ödenmesi için anlaşmalar imzalanması yönünde girişimde bulunularak gazetecilerin hak kayıplarının önüne geçilmelidir.

Ulusal Dijital Hafıza Merkezi

- Fikir ve sanat eserleri ile gazete ve dergilerin birer nüshasının Milli Kütüphane'de saklanması gibi dijital ortamdaki tüm gazetecilik ürünleri

de gelecek kuşaklara aktarılmak üzere “Ulusal Dijital Hafıza Merkezi”nde korunmalıdır.

- Medya kuruluşlarına dijital arşivlerini en az 10 yıl koruma ve yayımlanan tüm linklerini bu merkeze iletme yükümlülüğü getirilmeli, kapanan gazete ve haber sitelerinin yayın arşivlerini bu merkeze aktarmaları da zorunlu olmalıdır.

- Yasaklanan, kaldırılan ya da erişimi engellenen -ancak unutulma hakkı ve etik açıdan sakıncalı olmayan- gazetecilik ürünleri, sadece araştırmacılar, hukukçular ve gazetecilerin yararlanmasına açık olmak üzere oluşturulacak “Kara Kutu” sisteminde arşivlenmelidir.

Kişilik hakları ve unutulma hakkı

- “Unutulma hakkı”nın tanımı yapılmalı, bu hakkın “kişilik haklarının ihlâli” ile karıştırılması, medya ve ifade özgürlüğünü zedeleyecek biçimde kullanılması önlenmelidir.

- “Unutulma hakkı”nın kullanılabilmesinin kriterleri, Anayasa Mahkemesi (2016/29811) ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun (2015/1679) bu konudaki kararları ile Avrupa Parlamentosu Genel Veri Koruma Tüzüğü (2016/679) gözönüne alınarak yasal hale getirilmelidir.

ÇALIŞMA YAŞAMI

Basın İş Kanunu

- Gazetecilerin büyük mücadeleleri sonucunda kazandıkları Basın İş Kanunu’ndaki iş yaşamına ilişkin haklar, zaman içinde yargı kararları ile geri alınmıştır. Gazetecilerle ilgili yasal hakların gasp edilmesine karşı mücadele edilmelidir.

- Gazetecilerin çalışma koşulları güvence altına alınmalı, yıpranma hakları genişletilerek yeniden düzenlenmeli, gazetecinin mesleki sebeplerle haklı fesih hakkı uygulanır hale getirilmeli ve istifa halinde de kıdem tazminatı alınabilmelidir.

- Basın İş Kanunu, genel iş kanunu ile birleştirilmemeli, gazeteciliğin meslek olarak özel niteliği korunmalı ve güncellenmelidir.

- Basın iş kolunda işçi sağlığı, iş güvenliği ve meslek hastalıkları tanımı

Basın İş Kanunu kapsamında düzenlenmelidir.

- Aylık ücretin peşin ödenmesi, ödenmeyen ücret, fazla mesai ve tatilde çalışma ücretlerine aylık/günlük faiz uygulanması; askerlikte ücretin yarısının ödenmesi yeniden uygulanabilir hale getirilmelidir.
- İş akdi feshinde, kullanılmamış yıllık izin süresi için gazetecinin son ücreti üzerinden iki katı tutarında ödeme yapılması müdahaleye izin verilmeyecek şekilde yeniden düzenlenmelidir.
- Haftalık çalışma süresi 40 saatle sınırlandırılmalı ve haftada iki gün tatil hakkı güvence altına alınmalıdır.

Çalışma koşulları

- Yargı kuruluşları gazetecilerin mesleki haklarına dair kanun maddelerinin uygulanmasını “basın özgürlüğünün sağlanması ve güçlendirilmesi” ekseninde değerlendirmelidir. Gazetecilerin açtıkları davalarda gazeteciler aleyhine tutum geliştirerek gazeteciliği değersizleştirmemelidirler.
- Bireysel sözleşme süreçlerinde “Çerçeve Sözleşme” benzeri adlarla imzalatılan sözleşmelerde kanuna aykırı ibare ve düzenlemelerin yer alamayacağına dönük hüküm etkin biçimde işletilmelidir.

- Kadın gazeteci çalıştırılması teşvik edilmelidir. Kadın gazetecilerin hamilelik ve doğum nedeniyle işten çıkarılmaları engellenmelidir. Bu süreç yasal güvence altına alınmalı, yasada düzenlenmiş olan doğum sonrası iki ay yarı ücretli izin hakkı tanınmalı ve iki yıllık emzirme süresince SGK primlerini kamu karşılamalıdır.

- Uzman gazetecilik güçlendirilmeli, kurumlarda uzman gazeteci istihdam edilmesi teşvik edilmelidir.

- Foto muhabirlerinin ekipmanlarının satın alınmasında üç yılı kapsayacak şekilde vergi muafiyeti sağlanmalı, bu konuda yasal düzenleme oluşturulmalıdır.

- Medya kuruluşlarında (özellikle genç ve stajyer) gazeteciler üzerinde sosyal-psikolojik baskı kurulması, editör-muhabir-yönetici ilişkisini aşan küçük düşürücü sözlü ve/veya fiziki davranışlarda bulunularak mobbing uygulanması, toplumsal cinsiyet nedeniyle kariyer bariyerleri oluşturulması engellenmelidir.

- Kamu hizmeti yayıncılığı yapılan TRT ve AA'da gazetecilerin editoryal bağımsızlığının sağlanabilmesi için liyakat esasına göre istihdam ve çalışma koşulları oluşturulmalıdır. Kadroları TRT ve AA'da olmakla birlikte Cumhurbaşkanlığı ve kamu kuruluşlarında görev yapan gazeteciler bu kurumların kadrolarına geçirilmelidir.

Serbest ve dijital gazetecilik

- Dijitalleşmeyle birlikte gelişen ve sosyal medya ortamlarında yürütülen yeni gazetecilik pratikleri genel çerçeveleriyle tanımlanmalıdır. Bu tanıma uygun olarak gazetecilik mesleğini icra edenler de Basın İş Kanunu ve Basın Kanunu kapsamına alınmalı, basın kartı sahibi olmalarının yolu açılmalıdır.
- Serbest çalışan ve dijital mecralarda gazetecilik yapanlarla ilgili ekonomik ve mesleki düzenlemeler getirilmeli, gazetecilik gelirleri vergi dışı bırakılmalıdır.
- Gazetecilik sendikaları, medya kuruluşları ile görüşerek serbest gazetecilerin ürünlerine ödenecek ücretlerin asgari tarifesini belirlemeli, bu tarifeyi her yıl yenilemelidir. Kamu, anılan ücret tarifesinin uygulanmasını takip etmelidir.

Sendika üyeliğini teşvik

- Gazetecilik mesleğini yürütmek için sendika üyeliğini teşvik edici düzenlemeler yapılmalıdır. Sendikaların üye kabul kriterleri net, uygulamaları da kamusal denetime açık olmalıdır. Sendikalı gazeteci çalıştırmak işverenler için de özendirici hale getirilmelidir.
- Gazetecilik, 08 numaralı “Basın-Yayın ve Gazetecilik İşkolu”ndan

ayrılarak kendi başına bir işkolu olarak kabul edilmelidir.

- Gazetecileri temsil eden sendikalar ile öbür meslek örgütlerine, gazetecilerin özlük hakları ve mesleki konularda dava açabilme yetkisi tanımlanmalıdır.
- Serbest ve dijital mecralarda yayın yapan gazetecilerin de sendikalı olabilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Sendikal örgütlenmenin önündeki engel haline gelen işyeri/işletme tartışmasının ortadan kaldırılması için birden fazla işyeri olan şirketler tek işletme olarak kabul edilmeli ve örgütlenme barajı yüzde 40 olarak uygulanmalıdır.

Basın kartları

- Basın kartlarının İletişim Başkanlığı’ndaki kurul tarafından verilmesi, gazetecileri devlete, dolayısıyla siyasi iktidarın inisiyatifine bağımlı hale getirmektedir. Medya ortamında “çok hukuk az devlet” prensibi esas olmalıdır.
- Gazetecilik mesleğinin bağımsızlığını sağlamak üzere basın kartlarının gazetecilik meslek örgütleri tarafından verilebilmesi için yasal düzenleme yapılmalıdır.

- İletişim Başkanlığı ve RTÜK’te çalışan memurlara basın

kartı dağıtılmasına son verilmeli; TRT ve AA'da da basın kartları "haber hizmeti" veren basın çalışanları ile sınırlandırılmalıdır.

- Gazeteci iken kamuda basın dışındaki göreve geçenlerin basın kartı hakları o süre boyunca askıya alınmalıdır. İletişim Başkanlığı gerekçesiz olarak iptal ettiği basın kartlarını hak sahiplerine iade etmeli; "son kullanım tarihi" gelen basın kartlarını da belirtilen süre sona ermeden ve yeni bir başvuruya gerek kalmaksızın yenilemelidir.
- Cumhurbaşkanlığı başta olmak üzere tüm kamu kuruluşlarının etkinliklerini izleyebilmek için basın kartı taşıyor olmak yeterli kabul edilmeli, özel akreditasyon uygulamaları ile yasaklarına son verilmelidir.
- Cumhurbaşkanlığı ve TBMM'yi izleyecek gazetecilere beş yıl basın kartı taşımış olma yükümlülüğü getirilmelidir.

Medya Dayanışma Grubu

